

RECENTE WIJZIGINGEN VAN DE VLAAMSE MEDIAWETGEVING

VAN BRT NAAR BRTN; EEN NIEUW STATUUT VOOR DE OPENBARE OMROEP VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

Temidden van de stormachtige ontwikkelingen in televisieland van de voorbije jaren, kon ook een herziening van de wetgeving met betrekking tot de openbare omroep in Vlaanderen niet achterwege blijven. In de memorie van toelichting van het voorstel van decreet dat aanleiding gaf tot het nieuwe BRTN-decreet werd de noodzaak aan een modern, aangepast statuut van de openbare omroep als volgt ingeleid: "Niet alleen is in Vlaanderen het monopoliestelsel vervangen door een systeem van mededinging, achtereenvolgens op het vlak van radio en televisie. Maar ook de schaalvergroting op supranationaal vlak, en de uitdagingen van diverse nieuwe media-technologieën en de ingrijpende gevolgen daarvan op de prijsvorming van de audiovisuele markt, dwingen elke omroep tot een grote slagvaardigheid en een sterk en snel aanpassingsvermogen". Het nieuwe decreet beoogt daarom in de eerste plaats een grote mate van autonomie aan de BRTN te verlenen om een soepele dagelijkse werking van het openbaar omroep-instituut mogelijk te maken (Zie Voorstel van decreet van 29 mei 1990 houdende statuut van de Belgische Radio en Televisie, Omroep van de Vlaamse Gemeenschap, Gedr. St., VI. R., 1989-1990, nr. 349/1). Nadat de Raad van State in zijn advies van 8 juni 1990 wat tegensputterde en een aantal modaliteiten van autonomie voor een openbare instelling wat te ver vond gaan (Gedr. St., VI. R., 1989-1990, nr. 349/2), werd het meerderheidsvoorstel van P. Chevalier (SP) en E. van Rompuy (CVP) summier op enige punten bijgesteld. Een voorstel van de PVV-oppositie tot een nog grondiger hervorming van de BRT en de splitsing in een openbare radio-omroep en een openbare televisie-omroep als twee aparte entiteiten, maakte deel uit van de parlementaire behandeling in aanloop van het decreet van 27 maart 1991, maar had daarop uiteindelijk nauwelijks of geen invloed (Voorstel van decreet van 16 maart 1990 houdende oprichting en regeling van het statuut van een Vlaamse openbare radio-omroepmaatschappij en een Vlaamse openbare televisie-omroepmaatschappij, Gedr. St., VI. R., 1989-1990, nr. 316/1).

Het decreet van 27 maart 1991 vervangt het vroegere BRT-decreet van 28 december 1979, dat zelf in grote mate een bevestiging inhield van de omroepwet van 18 mei 1960. Het decreet van 1979 was ten aanzien van de omroepwet van 1960 in feite enkel innoverend enerzijds op het vlak van de invulling van de culturele autonomie van de Vlaamse Gemeenschap tot organisatie van een eigen openbare omroep in Vlaanderen en anderzijds met betrekking tot de inschakeling van de TV-derden als een soort van zendgemachtigde verenigingen. Het BRT-decreet van 1979 werd het daarop volgende decennium slechts tweemaal marginaal gewijzigd: in 1982 in verband met de erkenningsprocedure voor een beperkte categorie politieke en levensbeschouwelijke derden (Decreet van 30 juni 1982) en in 1989 in verband met de mededelingen van de Vlaamse Executieve (Decreet van 1

februari 1989). De recente wijziging door het decreet van 13 juni 1990 in verband met de reclame-inkomsten en de sponsoring van BRT-programma's, was als zgn. "mini-decreet" in feite een aanloop tot een grondiger wijziging van het organieke kader van de openbare omroep.

De kernpunten van het nieuwe decreet op de openbare omroep kunnen als volgt worden samengevat:

1. Uitgangspunt blijft dat de BRT, voortaan BRTN, als openbare instelling belast is met de *openbare omroep als publieke dienstverlening*. Krachtens art. 4 verzorgt de BRTN in een evenwichtig zendschema en met grote zorg voor de uitstraling van de Vlaamse Gemeenschap, programma's ter informatie, vorming en ontspanning van kijkers en luisteraars. De informatiefunctie door middel van de nieuwsdienst wordt extra beklemtoond.
2. De BRTN stelt zelf haar programma-aanbod en programma-schema vast, is *autonoom* in het vastleggen van haar programma- en productiebeleid en kan samenwerkingsverbanden aangaan met zowel andere openbare instellingen (bijv. de RTT) als met privé-partners.
3. De BRTN wordt geleid door een *Raad van Bestuur*. De 12 leden van de Raad van Bestuur worden benoemd en kunnen worden ontslagen door de Vlaamse Raad. Als enige positieve voorwaarden stelt het decreet dat de raadsleden de Belgische nationaliteit moeten bezitten, tot de Vlaamse Gemeenschap moeten behoren en op het ogenblik van de benoeming de leeftijd van 65 niet mogen hebben bereikt. Negatief stellen zich een aantal onverenigbaarheden omwille van bepaalde politieke functies of bepaalde beroepsfuncties. Zo kan men niet tegelijk raadslid zijn van de BRTN en een mandaat of functie uitoefenen in een ander bedrijf dat actief is in de sector van de printmedia, in de audiovisuele sector of de reclame-wereld. Voorts stelt de Raad van Bestuur het algemeen programmabeleid vast, stelt het meerjarenplan en de begroting op en legt de personeelsformatie van de BRTN vast. Van belang hierbij is dat de Raad van Bestuur van de BRTN voortaan zelf het administratief en geldelijk statuut van het personeel kan vastleggen. Het decreet voorziet in art. 12 par. 3 in de mogelijkheid van benoeming c.q. aanwerving van personeel zowel via een publiekrechtelijke rechtsband (ambtenaren) als via een privaatrechtelijke rechtsband (contractueel personeel).
4. Uit de Raad van Bestuur wordt een *Vaste Commissie* gekozen bestaande uit 5 leden. De Vaste Commissie is belast met het administratief en financieel beheer van het instituut.
5. Het dagelijks bestuur van de BRTN wordt toevertrouwd aan de *administrateur-generaal*, die tegelijk belast is met de voorbereiding en de uitvoering van de beslissingen van de Raad van Bestuur en de Vaste Commissie. Drie directeurs-generaal zijn respectievelijk bevoegd over radio, televisie en de technische diensten. Zowel de administrateur-generaal als de directeurs-generaal worden benoemd door de Vlaamse Executieve.
6. De regeling tot het uitzenden van de *mededelingen van de Vlaamse Executieve*, welke eerder was ingevoerd middels het

decreet van 1 februari 1989, wordt op een aantal punten gewijzigd (bijv. maximum 2 uur per maand in plaats van 6 uur per maand, steeds in aansluiting op het hoofdjournaal) en er wordt tevens voorzien in de mogelijkheid van mededelingen vanwege de Nederlandstalige leden van de Brusselse Hoofdstedelijke Executieve.

7. Ook de zgn. *derden-programma's* die de voorbije jaren zwaar onder druk zijn komen te staan, blijven een plaats opeisen tussen de BRTN-programmatie. Voor wat de televisie betreft kunnen externe verenigingen zendtijd ter beschikking krijgen in zoverre zij zich aandienen als niet-commerciële verenigingen en stichtingen die uitsluitend tot doel hebben programma's uit te zenden die rechtstreeks zijn afgestemd op het verschaffen van opiniëring vanuit representatieve sociale, economische, culturele, maatschappelijke en levensbeschouwelijke stromingen (art. 23, par. 1). Dit betekent het behoud van zowel de politieke derden (één per politieke fractie), de religieuze/levensbeschouwelijke derden (godsdienstige en vrijzinnige uitzendingen) en de sociaal-economische derden (werkgevers, vakorganisaties, middenstand- en landbouworganisaties). De Vlaamse Executieve bepaalt jaarlijks de hoeveelheid zendtijd voor deze TV-derden, waarbij minimaal geldt dat de gezamenlijke zendtijd 2 % bedraagt van het totaal aantal televisiezenduren van de BRTN in het voorafgaande jaar, met een maximum evenwel van 100 uren. In aansluiting bij het BRT-decreet van 1979 wordt de regeling voor de radio-derden verder gedelegeerd naar de Vlaamse Executieve, met als beperking dat aan deze radio-derden gezamenlijk nooit meer dan 80 zenduren op jaarbasis kan worden toegewezen.

Houdt het voorgaande in grote mate een bevestiging, een continuïteit in van het bestaande organieke kader op de BRT, dan doen de wijzigingen zich vooral voor met betrekking tot de volgende aspecten:

8. De *financiële basis* van de BRTN wordt enerzijds *uitgebreid* en anderzijds op een bijzondere wijze gekwalificeerd. De uitbreiding sluit aan bij het zgn. "mini-decreet" op de BRT, waardoor de BRTN voortaan naast de overheidsdotatie en de mogelijke schenkingen, legaten en leningen en de inkomsten uit de exploitatie van eigen producties en infrastructuur, ook inkomsten kan verwerven uit handelsreclame en niet-commerciële (branche)reclame op de radio, uit sponsoring op radio en televisie, uit boodschappen van algemeen nut en uit coproductie en cofinanciering (voor een nadere aanduiding van deze verschillende activiteiten als inkomstenbron, zie de definities in art. 2 van het decreet).

9. De *overheidsdotatie* wordt voortaan minimaal gewaarborgd maar tegelijk als een alert middel van overheidscontrole over het beleid van de openbare omroep aangegrepen. Een jaarlijkse basisdotatie is vastgelegd op 49,5 % van de in de Vlaamse Gemeenschap gelokaliseerde opbrengst van het nationaal geïnde kijk- en luistergeld dat wordt doorgestort aan de Gemeenschappen. Hierdoor weet de BRTN zich voortaan jaarlijks verzekerd van een bepaalde minimum dotatie, weze het dat dit slechts een relatieve zekerheid is. Immers, 49,5 % is een percentage op een bedrag dat kan variëren, en dus ook kan dalen al naargelang hetzij de inningsopbrengsten van het kijk- en luistergeld dalen (meer zwartkijkers, minder scherpe controle) hetzij de nationale overheid het bedrag van het kijk- en luistergeld, als een vorm van belasting, zou verminderen. Tegelijk betekent de decretale vastlegging van een minimum drempel van 49,5 % nog altijd dat om en bij de 50 % van de als kijk- en luistergeld geïnde belasting die als omroepbijdrage geldt, wordt aangewend voor heel andere overheidsbestedingen.

Additioneel bovenop de 49,5 % kan nog eens een "jaarlijks aanvullende werkingstoelage" aan de BRTN worden toegekend. Deze aanvullende werkingstoelage, met een minimum van 2 % van de in de Vlaamse Gemeenschap gelokaliseerde

opbrengst van het kijk- en luistergeld, is facultatief en afhankelijk van de werkelijk gepresteerde activiteiten van de BRTN en de wijze waarop de Vlaamse Raad de uitvoering van de gemeenschapstaak van de BRTN en haar meerjarenplannen (cfr. infra) evalueert. (gew. 1992 - 1993 !)

10. De mogelijkheid van *reclame op de BRTN-televisie* wordt met het nieuwe decreet verder afgehouden. Krachtens art. 17 par. 2 is het de BRTN verboden om inkomsten te verwerven uit handelsreclame en uit niet-commerciële reclame op televisie. Bij overtreding van dit verbod wordt de basisdotatie van de Vlaamse Raad verminderd overeenkomstig de verkregen inkomsten uit de gebeurlijke reclamespots op TV.

11. Art. 17 par. 6 van het decreet van 27 maart 1991 houdt een regeling in met betrekking tot de *sponsoring* op radio en televisie en in verband met de vermelding in geval van coproductie, cofinanciering en facilitaire samenwerking. Deze regeling is echter ondertussen reeds opgeheven en gewijzigd door het decreet van 12 juni 1991 in het kader van een algemene normering van de reclame en de sponsoring op radio en televisie (cfr. elders in dit nummer). De essentie is dat de BRTN op televisie alleen gebruik mag maken van sponsoring door openbare instellingen of verenigingen en vennootschappen die eert meerderheid van overheidsvertegenwoordigers in hun raad van bestuur hebben.

12. In het kader van de "responsabilisering" en met het oog op de continuïteit en de beleidsplanning binnen de openbare omroep, legt het decreet aan de BRTN de verplichting op tot het indienen van een *vijfjarenplan*. In dit meerjarenplan worden de vooruitzichten medegedeeld inzake de uitzendingen, inzake de personeelsbehoeften, inzake de infrastructuur en de financiën en wordt het programmabeleid toegelicht. Het meerjarenplan dient jaarlijks te worden bijgesteld en moet jaarlijks ter goedkeuring worden voorgelegd aan de Vlaamse Raad.

13. De *financiële controle* over het instituut gebeurt door de Vlaamse Executieve die jaarlijks de ontwerpbegroting, de uitvoeringsrekening, de balans en resultatenrekening ter goedkeuring voorgelegd krijgt, onder de supervisie van het Rekenhof.

14. De *toezichtsfunctie* die wordt uitgeoefend door een *gemeenschapsafgevaardigde* aangewezen door de Vlaamse Executieve, houdt in dat namens de regering controle wordt uitgeoefend op de naleving van de wetten, decreten en besluiten. In tegenstelling tot de vroegere regeling binnen het kader van de wet van 16 maart 1954 betreffende de controle op sommige instellingen van openbaar nut, beschikt de voorgedij-overheid niet langer over een substitutiebevoegdheid, waardoor de bevoegde minister zijn beslissing in de plaats kon stellen van die van de overheidsinstelling in kwestie. Wat overblijft is nog enkel een schorsingsbevoegdheid en een annulatiebevoegdheid, onder toezicht van de Vlaamse Raad. Door het nieuwe decreet is aldus een grotere mate van autonomie verleend aan de BRTN: als een openbare instelling sui generis is de BRTN niet langer onderworpen aan de bepalingen van de wet van 16 maart 1954 en het administratief toezicht is tegelijk beperkt tot een toezicht op de wettigheid. De gemeenschapsafgevaardigde kan bij de Vlaamse Executieve een gemotiveerd beroep instellen tegen een beslissing van de BRTN waarvan geoordeeld wordt dat deze in strijd is met de wetgeving. Het beroep is opschortend en de Vlaamse Raad wordt ervan onverwijld in kennis gesteld. De Vlaamse Executieve heeft 20 dagen de tijd om tot de nietigverklaring van de BRTN-beslissing te besluiten, zoniet wordt de beslissing definitief. Het besluit tot nietigverklaring moet binnen de gestelde termijn worden medegedeeld aan de Vlaamse Raad en aan de Voorzitter van de Raad van Bestuur van de BRTN.

15. Tenslotte is nog te onderstrepen dat de vroegere bepaling

van het cruciaal geachte art. 23 van het BRT-decreet grondig is gewijzigd door het nieuwe art. 21. De verplichting tot het in acht nemen van een geest van strikte objectiviteit voor de nieuws- en informatieprogramma's is nu verwoord als een plicht tot onpartijdigheid en waarheidsgetrouwheid. Het censuurverbod dat in het vroegere decreet exclusief was gericht tot de regering en enkel van toepassing was met betrekking tot de nieuws- en informatieprogramma's, wordt nu in zijn algemeenheid geformuleerd als "elke vorm van censuur is verboden". De vroegere onverenigbaarheden tussen een journalistieke functie bij de BRT en een functie in de geschreven pers of een politiek mandaat, zijn geschrapt. Hetzelfde doel wordt nagestreefd met de bepaling dat de nieuwsdienst werkt met waarborg voor de redactionele onafhankelijkheid. De diverse verbodsbepalingen van het vroegere art. 23 par. 2 werden wegens hun overbodig karakter geschrapt, hetgeen op zich niets wijzigt aan het verbod tot het uitzenden van programma's die strijdig zouden zijn met de wetten, met de openbare orde of de goede zeden of die een inbreuk inhouden op de eer of goede naam van personen, aangezien deze verboden voortvloeien uit de betreffende algemene en bijzondere vrijheidsbepalende wetgeving. Van belang is evenwel dat het verbod tot het uitzenden van programma's die strijdig zijn met het algemeen belang is komen te vervallen, waarmee een einde is gemaakt aan een ontoelaatbare mogelijkheid van politieke opportuniteitscontrole op de programma's van de openbare omroep (oud art. 23, par. 2).

16. Over de naamswijziging van "Belgische Radio en Televisie, Nederlandse uitzendingen" (BRT-decreet 1979), over "Belgische Radio en Televisie, Omroep van de Vlaamse Gemeenschap" (Decreet 13 juni 1990), tot "De Nederlandse Radio- en Televisie-uitzendingen in België, Omroep van de Vlaamse Gemeenschap" (Decreet 27 maart 1991) kunnen we kort zijn. Net zoals de oeverloze discussie over de afkorting van het omroepinstituut (BRT, VRT, BRTV, NRTB, VRTO, BRTN...) is hierover al meer dan genoeg inkt gevloeid. Of moest deze naamswijziging en nieuwe afkorting het doen voorkomen alsof er echt iets fundamenteels is gewijzigd aan het statuut van de openbare omroep?

~~Het Decreet van 27 maart 1991, B. 1, Stbl. 6 juni 1991, in de Vlaamse Gemeenschap, is gewijzigd door het Decreet van 27 maart 1991, B. 1, Stbl. 6 juni 1991, in de Vlaamse Gemeenschap.~~

NIEUWE REGELS VOOR RECLAME EN SPONSORING OP RADIO EN TELEVISIE IN VLAANDEREN

Deze zomer werd in de Vlaamse Gemeenschap de nieuwe wetgeving van kracht in verband met reclame en sponsoring op radio en televisie. In blitztempo werd het regeringsontwerp van 8 april 1991 (Ontwerp van decreet tot regeling van de reclame en sponsoring op radio en televisie, Gedr. St., VI. R., 1990-1991, nr. 489/1) parlementair behandeld en op 30 mei 1991 goedgekeurd door de Vlaamse Raad.

Een wijziging van de wet van 6 februari 1987 betreffende de handelspubliciteit op radio en televisie was noodzakelijk om een aantal redenen (voor een situering van deze Vlaamse omroepwetgeving, zie ook D. Voorhoof, 'De nieuwe omroepwetgeving in Vlaanderen', *Informatierecht/AMI*, 1988-3, p.47-52). Primo is ingevolge de staats hervorming van 1988-1989 de bevoegdheid inzake handelspubliciteit op radio en televisie overgedragen van de nationale overheid naar de gemeenschappen, zodat voortaan de Vlaamse Raad bevoegd is om binnen de Vlaamse Gemeenschap een eigen decretaal kader vast te leggen inzake reclame op radio en televisie. Secundo moest in uitvoering van de Europese TV-richtlijn van 3 oktober 1989, en in het bijzonder Hoofdstuk IV van die richtlijn, de norme-

ring inzake reclame en sponsoring op een aantal punten gewijzigd en aangevuld worden. Tertio diende dringend werk te worden gemaakt van een wettelijk kader voor de reclame en sponsoring voor de lokale/regionale TV-stations in Vlaanderen. En tenslotte moest klaarheid worden geschapen in de discussie betreffende de "product-placement" in tal van TV-programma's (zie hierover ook *Mediaforum* 1991-5, p.59).

De krachtlijnen van het nieuwe decreet zijn als volgt samen te vatten:

1. Het decreet voert een aantal nieuwe definities in, in hoofdzaak in aansluiting bij de EG-richtlijn.
2. Het principe van de voorafgaande machtiging tot het uitzenden van radio- en televisiereclame blijft behouden. De Vlaamse Executieve kan slechts één machtiging afleveren aan één Vlaamse landelijke omroep, zodat het "reclame-monopolie" van VTM gevrijwaard is gebleven.
3. Regionale/lokale TV-omroepen en lokale radio's mogen enkel streekgebonden reclame uitzenden.
4. Er worden een aantal verbodsbepalingen uitgevaardigd, grotendeels in aansluiting bij de bepalingen van de EG-richtlijn (verbod van discriminatie, geen reclame voor sigaretten en tabaksproducten, geen reclame voor geneesmiddelen op voorschrift, beperkingen inzake reclame voor alcohol en in acht te nemen beperkingen bij reclame gericht tot kinderen). Een wat opmerkelijke beperking is dat de reclame op radio en televisie geen prijsvermeldingen mag bevatten (art. 4, 3°, d). Ook bevat het decreet een zgn. "Koois Postema"-bepaling, waar verbod wordt opgelegd om voor de reclamespots beroep te doen op bekende omroepjournalisten of presentators van informatieve programma's, tenminste indien aldus hun optreden misleidend kan zijn voor de kijker/luisteraar.
5. Er geldt een strikt osmose-verbod tussen de eigen omroepprogramma's en de reclamespots (art. 5, par. 1).
6. Onder bepaalde voorwaarden (integriteitsrechten op de programma's) en mits inachtneming van bepaalde tijdsintervallen mogen programma's onderbroken worden voor een reclameblok. Kinderprogramma's, informatieve programma's en de uitzendingen van religieuze erediensten vormen beschermde categorieën.
7. De reclamezendtijd is vastgelegd op maximaal 15 procent van de dagelijkse zendtijd, terwijl de reclamezendtijd binnen een periode van één uur nooit meer dan 20 procent mag bedragen (cfr. EG-richtlijn).
8. Sluikreclame is verboden. Als definitie neemt het decreet de evasieve definitie van de EG-richtlijn over.
9. De omroepprogramma's zelf mogen geen reclame bevatten, tenzij deze niet vermijdbaar is. Behalve de niet-vermijdbare reclame die behoort tot de gewone leefomgeving of het gewone straatbeeld en behalve het niet-overheersend tonen van naam, merk of logo bij verslaggeving van sportwedstrijden en cultuurmanifestaties, laat het decreet ook merken en logovermeldingen toe van te winnen prijzen in het kader van spelprogramma's, weliswaar volgens een aantal beperkende modaliteiten. Naam- en merkvermeldingen van producten en diensten in andere programma's zijn toegelaten, in zoverre zij voor het programma inhoudelijk verantwoord en noodzakelijk zijn.
10. De bepalingen inzake sponsoring sluiten grotendeels aan bij de EG-richtlijn. Te onderstrepen is vooral dat de openbare omroep BRTN enkel mag samenwerken met sponsors uit de publieke sector, terwijl de commerciële omroep VTM in exclusiviteit zijn sponsoring moet garen bij privé-ondernemingen. De regionale TV-omroepen en de lokale radio's moeten het kunnen stellen met enkel streekgebonden sponsoring (definitie zie art. 2, 5°). (* gbw-1993!)
11. Televerkoop wordt verboden in hoofde van de televisie-omroeporganisaties (art. 13).

12. In opvolging van de Raad voor handelspubliciteit op radio en televisie (zie ook Besl. VI. Exec. 3 mei 1989) wordt de oprichting van een Vlaamse raad voor reclame en sponsoring op radio en televisie in het vooruitzicht gesteld. De driedelige taak van de Raad blijft behouden: a. een code voor reclame en sponsoring (verder) uitwerken, b. toezicht uitoefenen over de naleving van de regulering inzake reclame, sponsoring en televerkoop en c. advies verstrekken over de betreffende materie. De Raad stelt de bevoegde Gemeenschapsminister in kennis van de vastgestelde inbreuken op de reclamewetgeving en desgevallend kan de Raad de opname van een reclame, sponsoring of televerkoop in het programma opschorten voor ten hoogste één maand.

13. Het decreet voorziet in strafrechtelijke geldboetes in geval van inbreuken op onderhavige regels en dreigt met sancties van 500 tot 100.000 fr. Ook kan de machtiging worden ingetrokken of geschorst in geval van inbreuk op dit decreet of op de uitvoeringsbesluiten.

AANVULLING

* Decreet 1 juli 1992 (B.S.,
25 juli 1992, wv. 7 april 1993)
i.o.m. basissette BRTV
(6.809 miljard + indexformule
+ jaarlijks facultet. accumulatie dotatie
(van minimum 4% v. basissette))

* Decreet 15 december 1993
(B.S., 2 februari 1994) i.o.m.
redare te sponsoring -

* Bijz. wet 16 juli 1993 (B.S.,
20 juli 1993), art. 94-95
Vrij - e. huishoud = gemeenschapsbelasting.